

VALOAREA NUMELUI ÎN PROPĂȘIREA UNUI POPOR

*Preot Marin Cij, paroh la biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Chișinău,
Elena Plăcintă, bibliotecar-bibliograf*

*„Teologia numelor este una dintre disciplinele cele mai pasionante.
Suntem mântuiți prin Numele Domnului – „Sfințească-se Numele Tău”.
Numele exprimă ființa și are energie transformatoare „La numele Domnului
toți îngenunchează, pe pământ, în ceruri și în iad”. Schimbarea numelui,
Abraham în Avraam, Simon în Petru, arată convertirea firii „Numirea îi
împrumută fiecărei părți un înțeles, o autonomie a rațiunii, o vocație”.
Teologia numelor ne călăuzește în știința sfântă a alfabetului, a cuvintelor, a
gramaticii, a limbii”*

(Jean Kovalevski. Taina originilor).

NUMELE are taina sa teologică: Prin nume, ne afirmăm în viață, la studii, în muncă, în știință, la judecată. Prin nume, ne declarăm fecior ori fiică a unui părinte, a unui popor. Fără nume, istoria universală și cea națională rămân de nerecunoscut. Toate trăsăturile și moștenirile materiale și spirituale bune sau mai puțin bune se mărturisesc prin limba mamei care te-a binecuvântat și cu un nume.

Anul 2018 a fost un An Jubiliar pentru *Biblia* apărută la Chișinău (la 10 noiembrie 2018 s-au împlinit 330 de ani de la tipărirea *Bibliei de la Chișinău*), iar anul 2019 este numit *Anul familiei* în Republica Moldova (în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr 430. - Anul 2019 se declară *Anul Familiei*). Aceste evenimente ne îndeamnă să păstrăm scrierea ortografică a prenumelor și numelor noastre de familie, nume ce pot avea rădăcini biblice. Veridicitatea onomasticului te ajută să duci odată cu el, crucea, cultura, obiceiurile și măiestria dăinuirii poporului tău.

Din Vasile Alecsandri cităm: *„Limba este tezaurul cel mai prețios, pe care îl moștenesc copiii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute... Ea este cartea de noblețe, testimoniul de naționalitate al unui neam, simțul caracteristic prin care membrii aceleiași familii se recunosc în marea diversitate a popoarelor din lume...”*

Poporul nostru s-a născut prin creștinism, de aceea pentru el este foarte important să mărturisească ortodoxia, să cunoască istoria și să lupte pentru dăinuirea sa ca neam. Națiunea va fi mai îmlinită, dacă va spori aprecierea trecutului său istoric pe baza interpretării urmelor materiale și spirituale lăsate. Tezaurul național intelectual prin transmiterea pe cale legală, din generație în generație a măiestriei material-spirituale, însoțește obiceiurile și deprinderile autentice ale poporului. Pentru a fi mai aproape de Dumnezeu, de adevăr, pentru posteritate, important este să scriem, să folosim veridic, și ortografic numele noastre.

Pentru realizarea unui scop didactic, în articolele de fond folosim stilul dogmatic de dezvăluire a fenomenului spiritual, material-economic, cultural, religios,

demografic și topografic. Prin mesajul unor nume, se face auzită istoria în raport cu străbunii noștri, cu locurile și evenimentele de constituire a neamului românesc. De reținut este faptul că la români Vechiul Testament a fost primit și recunoscut ca părintesc. Acest fapt este mărturisit prin tradiția și mesajul numelor noastre: *Adam* (primul om), *Avram* (tatăl multor neamuri), *David* (începutul genealogic care arată ramurile de rudenie ale lui Iisus), *Moise* (dătătorul legii celei vechi, dictată de Însuși Dumnezeu). Aport de înveșnicire antroponimică la poporul nostru au profetii mari: *Jeremia și Isaia*; profetii mici: *Sofronie și Zaharia*.

Prezenta lucrare folosește mai multe citate atât din cărțile sfinte și religioase, cât și laice. Cu precădere: *Sfânta Scriptură, Dicționar de teologie ortodoxă, Împărăția Păcii sau Biserica lui Hristos și Sfânta Liturghie* / Ion Lazăr, *Sfinții daco-romani și români* / pr. prof. dr. Mircea Păcuraru, *Mărturii Ortodoxe* / Arhim. Ilie Cleopa, *Ortodoxie și naționalism* / Dumitru Stăniloae, *Etymologicum magnum romaniae: dicționarul limbii istorice și populare a românilor* / B. P. Hașdeu, *Enciclopedia limbii române* / Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” și m. m. altele, care vor fi menționate.

Antroponime autentice se descoperă în „*Cântarea lui Iov*”, „*Pildele lui Solomon*” și „*Plângerea lui Eremia*”. Larg răspândite sunt numele: *Samuil, Daniil* (numele de familie - *Danu*), *Isac, Iacob* și a evangheliștilor: *Luca, Marcu, Matei*. Noul Testament devine mesager al numelor de familie: *Colosenco, Filip, Filimon, Iacob, Roman, Sobor* - identificate fiind în titlul scrisorilor de învățătură religioasă ale Sfântului Apostol Pavel către: *Romani, Filipeni, Coloseni* (în cele 7 epistole *sobornicești*) și în „*Epistola lui Iacov*”. Vestitori ai mesajului religios sunt și *Agapie, Caliman, Domente*. Sfinții daco-romani: *Casian, Chiriac, Emilian, Gherman, Iacob, Luc(h)ian, Lupus, Oprea, Sofronie, Stratonic și Straton* alcătuiesc, de asemenea, un cinstit mănunchi genealogic. Originea lor provine din limbile ebraică, latină și greacă. Ebraica devine influentă din sec. 10 î. Hr., iar greaca și latina – între sec. 6 î. Hr. și sec. 6 d. Hr. Din ebraică recunoaștem antroponimele: *Pascal, Solomon, Zaharia*; din latină: *Albu, Anati, Aramă, Baierele, Beril, Bulă, Carauș, Căldare, Câmpeanu, Ceapa, Certan, Cherdivar, Cherdivară, Cherdivarenco, Chetrari(u), Cornienco, Costas, Cristofor, Crudu, Cucu, Cutico*; din neogreacă și greacă: *Aculai, Alexei, Alexeiciuc, Ambrazevici, Ambros, Andronic, Andros, Anisei, Antonovici, Arapul, Arhimandritov, Arion, Barcaci, Bulanai, Calos, Chiosa, Costandachi, Crăciun*. Substratul traco-dacic descoperă numele: *Baltă, Bradu, Cioară, Crețu, Cucu, Fărâcă, Gușanu, Ghimpu, Moșneguță, Negru, Rață, Șoimu, Ursu etc.* În mesajul nominal din *Rugăciunea pentru spovedanie a lui Manase împăratul* recunoaștem începuturile creștine ale odraslei omenești – „*Doamne, atotțiitorule, Dumnezeul părinților noștri, al lui Avraam, al lui Isaac, al lui Iacob și al seminției celei drepte a lor*”. Manase, se referă nu numai la persoane, dar și la credința lor unică, întru Hristos.

Românii din generația actuală încearcă să afle răspuns la întrebările: *Cine suntem?; De unde venim?; Cum ne cheamă?; Încotro mergem?* Din paginile cărții „*Împărăția Păcii sau Biserica lui Hristos*” de Ion Lazăr, aflăm că suntem urmașii direcți a două popoare: daci și romani, care la începutul sec. II, ne-au zămislit pe noi românii, ca rod al convețuirii lor pe aceste meleaguri.

Latura mărturisirii din sufletul nostru nu poate fi indiferentă: „Noi, dintru începutul plămădirii acestui neam, așa ne știm, români și creștini ortodocși. Așa ne-am născut și avem datoria să păstrăm curat și deplin ce am moștenit de la străbuni, ca de la Dumnezeu. Nu vrem să stricăm liniștea nimănui în cele ale conștiinței, dar nici nu vrem a ne depărta și a depăși moștenirea străbună în care noi simțim că stă unitatea adâncă a neamului nostru. Pentru noi, patria și ortodoxia sunt grădina Raiului, dată nouă de Dumnezeu să lucrăm în ea și să o păzim (Facerea 2, 15) cu sfințenie” (Arhim. Ilie Cleopa).

Sfântul Apostol Andrei este părintele nostru spiritual, care ne-a botezat strămoșii, i-a învățat legea iubirii și a pus temelie bună pentru nașterea Bisericii Creștine. Astfel, noi ca popor, ne-am născut prin și odată cu ortodoxia. În societatea noastră acest eveniment este binecuvântat prin mesajul numelui de familie *Apostol, Andrieș, Andrievschi, Andriescu* etc. Biserica a mobilizat spiritul, a înfăptuit trecerea de la cele lumești la cele cerești, propovăduind faptele apostolilor și viețile sfinților. Mesaj însemnat poartă și numele de familie: *Amariei, Ambros, Carp, Cozma, Di(u)mitriu, Grigor, Toma*.

La noi, încreștinarea s-a înfăptuit nu prin ordin ierarhic, ci de la om la om. Religiozitatea n-a ținut cont de starea socială (bogat ori sărac), de etnie, de regim ori hotar. La încreștinare s-au implicat și băștinașii, care au primit binecuvântarea fețelor bisericesti. În sprijinul acestei afirmații vine și conținutul religios al unor nume de familie, precum: *Apreutesei, Călugăreanu, Dascăl, Diaconu, Popa, Popescu, Postică, Prescure* etc. Multe nume de familie amintesc sărbătorile calendarului ortodox: *Ispas, Jordan, Blajinu, Florea, Foca, Pască, Pascari(u)*.

Astăzi, bimilenara religiozitate a poporului e mărturisită de majoritatea prenumelor noastre, inspirate din *Sinaxarul Ortodox*. Multe nume de familie, cum ar fi: *Ioniță, Iordachi, Macovei, Mihalachi, Vasilachi*, au apărut în baza numelor de botez. Cuvintele învechite din antroponime (*Juganari, Robu* etc.), au proprietatea de a păstra și a reda informații din domenii de cunoștințe istorice.

Etimologia, adică desfacerea cuvântului din nume în componente, arată rădăcina primitivă a acestuia, indicând originea. Cea din urmă se menține de multe ori peste toate modificările survenite în decursul timpului și poate identifica un nume înstrăinat cândva prin mai multe alte variante ortografice.

Pentru noi, respectarea tradiției înseamnă prezența permanentă a lui Dumnezeu în istorie și în viața de zi cu zi. În *Enciclopedia limbii române* se spune că identificarea individului prin numele de familie a apărut treptat în baza unor toponime, prenume ori în bază de supranume. Deoarece poporul român și limba română s-au născut prin și odată cu creștinismul, au apărut și supranume de structură populară, de exemplu: *Andriuță, Eliță, Gavriliță, Georghiuță, Ghițu, Ioniță, Niculiță, Nițulenco, Sănduță*. Aceste nume descoperă elementul fonetic *Ț(ț)* de proveniență traco-dacică. Această consoană semiocluzivă dentală surdă emite sunete, dezmiardă, poreclind persoana: *Chițu, Chițac, Țiuleanu, Țuțu* etc.

În ansamblu, toate aceste nume poartă mesajul poporului născut prin creștinism. Dacă nu valorizăm istoria neamului și nu respectăm ortografia limbii române, riscăm să pierdem mesajul numelui și chiar cădem sub blestemul creștinesc *Anatema*.

Străbunii noștri au păstrat și ne-au transmis fașa botezului creștinesc, legământ nepătat. „Te lepezi de satana? Mă lepăd!!!! Te-ai împreunat cu Hristos? M-am împreunat!!!”. Pentru a tâlcui acest legământ, ne vom referi la toponimul și antroponimul *Căpățână* (lat. *Capitinia*), în care s-a apropiat și s-a distanțat înțelesul de a fi fiu. *Fiul lui Dumnezeu* – nume dat lui Iisus Hristos de către Tatăl Atotțiitorul prin prorocul David. *Fiul omului* – nume pe care Iisus Hristos îl utilizează atunci când vorbește despre sine. *Fiul pierzării* – nume dat în Biblie lui Iuda Iscarioteanul (care l-a vândut pe Iisus) și lui antihrist (care se dă pe sine drept Dumnezeu). „Pe locul Căpățânii, unde conform tradiției, era îngropat Adam, se înalță acum pomul vieții ... Acolo, pe locul Căpățânii a fost pironit pe lemn Fiul Omului, fiul teslarului, într-o înfățișare și comuniune cu toată Natura, cu cele create de El, pentru ca pomul vieții să-și întindă acum larg ramurile sale, într-o cuprindere a toată lumea, și să-și dăruiască tuturor roadele” (Mihai Urzică).

În concluzie: „Poporul român și-a menținut religiozitatea prin Sfânta Scriptură și prin Sfânta Tradiție, unde se cuprinde revelația dumnezeiască supranaturală sau pozitivă. Sfânta Scriptură este cartea care cuprinde toate scrierile alcătuite de Prooroci și de Apostoli sub inspirația Sfântului Duh. Prin Sfânta Tradiție se subînțelege totalitatea adevărilor descoperite care nu sunt incluse în Sfânta Scriptură, dar care au fost transmise Bisericii de Sfinții Apostoli prin viu grai și păstrate de ea neschimbate până astăzi. Pentru că este descoperită de Dumnezeu și propovăduită de Sfinții Apostoli, ea se mai numește și tradiție dumnezeiască sau apostolică” (Dogmele Bisericii Ortodoxe).

Marea majoritate a poporului român aparține, ca toate popoarele din răsăritul și sud-estul Europei, Bisericii Ortodoxe. Cu toată unitatea ei dogmatică, Biserica Ortodoxă s-a adaptat fineței etnice a fiecărui popor în așa măsură, încât a devenit pentru fiecare o Biserică națională. În creștinism, în general, timpul are o valoare mistagogică și escatologică, el marcând, pe de o parte, anumite momente din viața Bisericii, iar pe de altă parte, tinzând a deveni un „prezent continuu” al Împărăției lui Dumnezeu, adică veșnice.

Astfel, trinitatea ființei noastre *Popor – Religie – Limbă* este datoare a mulțumii Domnului pentru faptul că viața noastră liturgică și cotidiană se desfășoară „acum”, dar „și pururea, și în vecii vecilor”. Religiozitatea numelor menține într-un prezent real și mărturiile care au avut loc „în vremea aceea” - 2000 de ani în urmă. Iată de ce fiecare termen religios și fiecare nume creștin, cu pomenirile lor zilnice, nu sunt o simplă însușire, ele trebuiesc privite ca o sărbătoare, de care fiecare dintre noi trebuie să se îngrijească în plan lingvistic și în plan istoric.

Pentru un creștin este absolut nefiresc, ireal și inacceptabil să diminueze valoarea Sfintei Scripturi – „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul” (Sfânta Evanghelie după Ioan. 1.1). Aceasta se explică prin faptul că fiecare moment amintește și actualizează anumite evenimente legate de viața Mântuitorului Hristos, a Maicii Domnului sau a sfinților Bisericii, concomitent, și a neamului nostru. Mesajul antroponimic *Cristea, Cristofor* < gr. *Chrisophoros* și neogr.: *Hristofor*, lat.: *Hristodor* – semnifică: *Purtător de Hristos și Darul lui Hristos*. Purtător de daruri se face fiecare om botezat, rămas în canon religios.

Valoarea de care credința creștină are de ținut seamă este smerenia și unitatea neamului. Neamurile sunt lăsate de Dumnezeu ca forme unitare și distincte de spiritualitate. „*Hristos a trimis pe Apostoli să propovăduiască neamurilor*” (Mt. 28, 19); „*de aceea le-a trimis Apostolilor pe Duhul Sfânt, ca să-i învețe în limbile lor*” (Fp. 2,3). Iar în Apocalipsă se spune: „*neamurile, vor umbla în lumina cetății Mielului*”, că „*prin porțile cetății vor intra nu indivizi izolați, ci slava și cinstea neamurilor*” (Apoc. 21, 24-25), adică fiecare neam va aduce răspuns pentru modul în care a realizat o spiritualitate proprie prin credința creștină, datorită darurilor speciale pe care le-a primit de la Dumnezeu. Iată de ce în Biserica Ortodoxă din Moldova se folosesc *Mineele românești*, care amintesc anume această ordine a slujbelor.

Credința în Hristos este acceptată în mod liber, dar se respectă unitar în canon și rânduială. Anumita libertate nu favorizează și nu individualizează, ea nu deosebește înțelesuri noi sau forme noi de tradiții, ea poate doar să întregescă canonic și dogmatic legământul creștin ortodox de la întemeiere. Biserica Ortodoxă a știut să împace ideea ecumenică cu necesitatea de existență a neamurilor într-un chip desăvârșit. Jurământul de fidelitate din antichitatea romană spune: „*Biserica Sacramentală își poartă aureola sfințeniei sale de la Cincizecime și a fost întemeiată pe cale supranaturală, și nu omenească. Ar fi, deci o greșeală foarte gravă să se creadă că învățătura ortodoxiei, în anumite momente istorice ale lumii, s-ar putea abate, prin compromisuri, renunțări sau abateri de la milenara ei tradiție*” (Mihai Urzică).

Dumnezeu, Care este Iubirea, este și Pacea, Bunătatea, Bucuria și Blâdețea. Aceste însușiri de proveniență cerească sunt transmise de Duhul Sfânt și întreținute de activitatea Lui, fiind întâlnite și în numele de familie: *Bunu, Bunescu, Bucur, Blându, Blândescu* etc.

Avem o poruncă civică și creștinească, să fim demni de a purta nume creștinești. Foarte îmbucurător este faptul că în zilele de azi, numele de botez se îmbogățesc cu nume de prunci străvechi: Agata, Amina, Cipriana, Cristofor, Elizar, Lucia, Mircea, Neagoe, Noe, Ștefan etc. Iar a ta femeie fi-va, străbătând a vieții cale,

„*Ca o viță roditoare înăuntrul casei tale! / Pruncii tăi, în jurul mesei cu de grâu rotundul plin, / Vor părea niște mlădițe tinerele de măslin!*” (Ps. 126 // Psaltire în versuri / Vasile Militaru)